

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ БЛАГОЕВГРАД

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност ДОЦЕНТ, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ в ДВ., бр 34 от 22.04.2025 г.

Рецензент: проф.д-р Невена Филипова

Кандидат: гл.ас. д-р Мирела Кючукова

Гл. ас. д-р Мирела Кючукова е Магистър „Теология и учител по религия“ /2009-2011 г./; Магистър химик на СУ „Климент Охридски“ /1996-2001 г./; СДК учител по химия и човек и природа на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград/ 2019 – 2021 г./ Защитава докторат във Факултета по педагогика, Катедра „Социална педагогика“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград. От 2024 г. е главен асистент.

Води педагогически курсове: „Интеркултурно взаимодействие и религия; Педагогическо взаимодействие в интеркултурна среда; Философия на образованието; Методи и методология на педагогическите изследвания; Философия на интеркултурното образование; Ювенология; Педагогическа превенция на зависимо поведение.

От 2016 до 2022 г. е учител по религия в две училища в Благоевград. От 2009 до 2022 г. ръководи Православен информационен център Неврокопска света митрополия. Специалист превантивно –информационен център към Общински съвет по наркотични вещества – Благоевград.

Участва в обучения за повишаване компетентността на преподавателите от ВУЗ, подготвящи учители, включително и STEAM обучение. Член е на Съюза на учените – клон Благоевград. Член на екип в 5 проекта. Участие в конференции – 6 международни и 3 национални. Има 6 дипломанта – 3 магистри и 3 бакалаври.

Личност на годината – Благоевград в категория Морал /2015г./, жена на годината – Благоевград / 2016г./ за активна социална дейност; награда „Носител на просвета“-2019 г.

Има публикувани: 1 монография; 1 книга, на база защитен докторат; съавтор в учебник по религия за пети клас; 1 статия в реферирано списание; статии и доклади в нерефериран / рецензирани/ списания и сборници, 2 от които под печат. Владее руски и английски език. Има добри комуникационни и отлични организационни и лидерски умения.

Трудовете на гл. ас д-р Мирела Николаева Кючукова ще бъдат анализирани и оценени. Разбира се, по-подробно ще бъдат коментирани: монографията „Учащите се възрастни /личният опит като образователен ресурс/ и книгата на база защитен докторат “Религиозният мироглед в началното училище“. Статиите и докладите ще бъдат коментирани съобразно направлението, за които се отнасят.

Изследователският проблем в монографията е актуален и съвременен. *Проследявайки ролята на личния опит при учащите възрастни в качеството на потенциален ресурс за учене и преподаване във висшето училище, авторката цели анализиране динамиката му в качеството му на дидактичен ресурс.*

Възприема философския метод в проучването си - среща на класическите философски идеи със съвременните образователни теории. Това позволява създаване на среда за интерпретация на изследваната от нея характеристика – опита.

Формулираната хипотеза визира ролята и значението на личния опит на учещите възрастни в контекста на ресурс за учене и преподаване във висшето училище.

Обект, предмет, цел и задачи са ориентирани към доказване на хипотезата, а именно: разкриване на философските и образователни концепции за учещите възрастни и потенциалните възможности на личния опит в качеството на ресурс за учене и преподаване.

Първа глава разкрива философските и образователни идеи за учащите се възрастни. В ретроспективен план проследява идеята за учене на възрастните в Античността – Древна Гърция, Древен Рим, Китай, Индия и специално т.н. велика триада – Сократ, Платон и Аристотел. И хуманистичните идеи в периода на Ренесанса/ 14-16 в./; на т.н. Модерно време/ 17-19 в./

Представя разбирането за учещите възрастни и от гледна точка на епистемологията. Проследява идеите за учащите възрастни на: рационализма; идеите на емпиризма – Д. Лок, Бъркли, Дюи; на позитивизма – Огюст Конт, Мориз Шлик, Рудолф Карнап. Анализира и съвременните образователни концепции за учащите възрастни – хуманистичните идеи от Античността, през идеята на Ротердамски за липсата на принуда в обучението до модерно звучащите идеи на Коменски, Русо, Пасталоци. Позовава се на изследванията на /Боул, 2017/, Деметриу, 2018/, Иванов, 2004, на психолога Роджърс, насърчаващ креативността и личния опит на студентите; Маслоу с идеята за „идеалния колеж“, при липса на оценки и кредити, а учене през целия живот и то това, което иска да научи/ Маслоу, 1971; 175/. Андрагогическите възгледи представя в ретроспективен план от появата на термина „андрагогия“, през изследвания на автори като Хеншке/1998/ и Савичевич/ 2008/, говорейки за четири етапа на развитие на обучението за възрастни. Коментира изследвания на български автори в тази област/ Гюрова; Божилова, 2023/ и четирите основни стълба за развитие на човешкия фактор.

Специално място в труда намира и идеята за учене през целия живот – Аристотел, Дж. Дюи, Коменски. Посочва и необходимите ресурси за това – материални, човешки, среда, технологични и взаимодействието им в процеса на учене.

Направен е коментар и на идеите на различни автори за учене: опит и рефлексия/ Д. Колб/, трансформативно учене – Меризол; социално- емоционално учене /Уилфред Бион/; ситуирано учене и идеята за колективизъм на Джордж Сименс и Стефан Доунс.

Във втора глава М. Кючукова прави опит за дефиниране на личния опит на учащите възрастни – за понятието „личен опит“ чрез епистемологичните и образователни концепции. Визирани са различните философски школи и моделите за разбиране на учащите възрастни. Знанието като вродено – Декарт; / рационализъм/; опита и знанието – Д. Лок; / емпиризъм/; знание научно проверено – Огюст Конт/ позитивизъм/; субективно конструиране на знания – Ж. Пиаже /конструктивизъм/; знания, резултат от практически действия и опит- Д. Дюи /прагматизъм/. Приложена е таблица с различните концепции и разбиранията за ключови понятия в образователните теории. Коментирани са и концепции за личния опит на съвременни автори – Томова, Гастон Пино, Пиер Доминисе, Мари - Кристин и др.

На основание анализа на различните концепции, авторката прави извода за многопластовост и широта в разбирането на авторите.

Авторката очертава предизвикателствата пред учащите възрастни, свързани с личния опит като ресурс. Представя ги чрез използване принципа на „луковата глава“ - различни слоеве, лични бариери, социални /семејство, работа, общност/, институционални/ университет, държава и съответни политики. Всичко това е представено в диаграма. Визира и специфични индивидуални бариери: житейски опит, социален опит, технологичен опит и др.

Трета глава е особено важна в изследването. Проучва студентския опит в качеството на ресурс в обучението на бъдещите учители. Анкетирани са 204 студенти от всички специалности на Факултета по педагогика – редовна и задочна форма на обучение. Анкетата е авторска и включва три раздела с цел: проучване мотивите за избор на специалността; профил на опита на учащите се възрастни; представите им за ролята на опит в обучението им и реализацията;

Обобщено данните са представени в съответни графики.

Резултатите от втората част на анкетата, потвърждават тезата на авторката, че към учителската професия се ориентират лица с разнороден личен и социален опит, налагащ гъвкав и индивидуализиран подход в обучението им.

Третата част от анкетното проучване показва желанието на анкетираните да продължат обучението си в бъдеще, независимо от възрастта – 59,6%.

Резултатите потвърждава тезата, че университетът за учащи възрастни трябва да бъде динамична, подкрепяща и адаптивна образователна среда, а личният опит съществен като източник на знания и мотивация.

Образователният опит на студентите – педагози проучва чрез адаптиран за българска среда международен инструмент SERU. На фиг. № 6 и 7 са представени основните и допълнителните модули за проучването в SERU. Резултатите са представени графично- фиг. От 8 до 13. Направените изводи, свързани с опита на учащите са възрастни във ФП показват удовлетвореност от учебна среда, чувстват се „приети“ като пол, религия, етнос и др. Също от обогатен образователен опит, от академичен опит, технологичен опит.

Статистическият анализ и използвания софтуер позволяват да се проследи динамиката на образователния опит в първи, втори, трети и четвърти курс по показатели. Използваният статистически метод ANOVA показва статистически разлики между курсовете по отношение на образователен опит и динамика. Резултатите са представени в таблици - 4,5,6,7/. А таблица № 9 представя обобщени резултати от направения анализ.

М. Кючукова основателно прави заключението, че резултатите от статистическия анализ доказват допусканата от нея хипотеза - наличие на значими разлики между курсовете, свидетелство за динамиката на личния опит.

В четвърта глава авторката разсъждава върху университета на бъдещето. Ретроспективно проследява идеята за университет от Античността до Модерността и Постмодерността. Анализира понятието „университет на опита“, теория на Майкъл Ноус, експерименталното учене на Дейвид Колб и трансформативното учене на Джак Мезлоу.

Приносните моменти в разработката на М. Кючукова се отнасят до: актуален в съвременния свят проблем ; задълбочено познаване на изследваната проблематика, позовавайки се на наши и чужди изследователи; умело интерпретира използваните текстове, показвайки лично отношение и ангажираност; умение да анализира идеи, концепции, теории виждания, откроявайки важното, основното, същественото; анализите, разкриват значението на опита при учащите възрастни, за постигане целта на изследването и доказване на издигнатата хипотеза;

Трудът „Религиозният мироглед в началното училище“, на база защитен докторат, включва увод, четири глави, заключение, изводи и литература.

В мотивите за разработването му, авторката разкрива актуалността на проблематиката. Очертаните предмет, цел, задачи и етапи на изследването визират последователността на изследването.

Формирането на мирогледни представи в началното училище е във втора глава, включваща: ролята на научния мироглед и условията за формирането му; религиозният мироглед и по-конкретно християнски мироглед с неговите опорни точки и характеристики; отношението наука – религия и обяснението на различните аспекти на света от двата мирогледа;

Специално място е отредено на религиозния и научния мироглед за детското развитие – ролята на житейския опит на учениците и спазване на принципа на „корелация вяра – живот“ при определяне съдържанието на учебния материал по религия. Представен е модел на светогледа/ фиг.3/ наречен мирогледна равнина с две оси – хоризонтална, свързана с материалното и вертикална – с духовното.

Глава трета „Ролята на учебното съдържание за формиране на мирогледа“, визира ролята на религиозното образование за формиране на мирогледа в съответствие с психолого – социалните характеристики на малките ученици. Специално се спира на ролята на квалификацията и компетентностите на учителя по религия в началното училище.

Най – съществена, според мен, е четвърта глава. Предложен е и апробиран мирогледен модел на религиозното образование в началното училище/ чрез диаграми и таблици/ Анкетно проучване сред 55 деца от трети клас/прил.2/, носи информация за усвояване на мирогледните представи от същите. Методиката включва и контент – анализ на учебното съдържание на учебника по „Религия-Православие“.

Достойнствата на труда могат да бъдат представени по следния начин: конструираният от д-р Мирела Кючукова мирогледен модел ще бъде полезен за учителите при обучението по религия ;апробирането му показва неговата приложимост за усъвършенстване работата на учителите за формиране на мирогледни представи на видовете мироглед – религиозен, научен, философски и ежедневен.

Останалите статии и доклади са публикувани в списания и сборници от конференции. Публикация 6.1 - „Предложение“ и „Релаксация“ в дизайн на обучението в училище“ е публикувана в сп.Педагогика, 2024 г./ в съавторство/. Представява преглед на идеите на Г.Лозанов и Израел Шварц – показва популярността на двамата учени сред българските учители в държавните училища.

Публикации 7.2; 7.11; и 7.15 са свързани с религиозното образование и се отнасят до: анализ на учебниците по Религия – Православие за трети клас; използване на дигиталните инструменти при преподаването; социалните функции на религиозното образование; религиозното образование в контекста на иновативните училища.

Публикации 7.1;7.3;7.5; 7.7 ; 7.8; 7.10 и 7.14 имат отношение към учащите се възрастни и визират: приложение на изкуствения интелект в обучение на възрастни; предизвикателства пред възрастните учаци и преодоляването им; общински проекти за подкрепа на образование на възрастни и партниране с университетите; възможности на образованието на възрастни за осмисляне на себе си; ролята на доброволческата кухня за бедни за участие в социалния живот; правната рамка на образователната медиация.

В публикация 7.6 М.Кючукова търси отговор на въпроса какво е да бъдеш неуспешен ученик. Представена е Методологията на българския педагог Теодосий Теодосиев – Тео.

Публикация 7.9 търси нов „социален“ прочит на образователната дейност на Н.Рилски. Публикация 7.13 анализира педагогическата комуникация като семиотична и постмодерна категория.

Публикация 7.16 отразява 100 годишния юбилей на Храм „Успени на Пресвета Богородица“ в с. Бараково.

Критични бележки и препоръки към представените трудове.

Към монографията „Учащите се възрастни“:

1. Изследването може да се разгърне, като се обособи отделен профил на учащите възрастни по години и се проучат какви са разликите в показателите на техните характеристики на опита.
2. Според възрастовата група би могло да се дефинират и различни дидактически подходи за работа с учащите възрастни.

Към научната продукция като цяло:

1. От гледна точка на Философия на образованието, могат да се изследват възможностите, да се изучават етичните принципи в българското училище, което е актуална тема.

2. Няма публикации свързани с изследването на изучаването на философски елементи в началното училище. Би могло да се проучи чуждестранния опит.

3. В книгата „Религиозният мироглед в началното училище“ би могло да се разгърне дискусията за преподаването на религия в българското училище.

Заклучение: На основание изтъкнатите достойнства и приноси моменти в научната продукция, предлагам на членовете на научното жури да гласува заемане на академичната длъжност „доцент“ на гл. ас. д-р Мирела Кючукова, по професионално направление 1.2 Педагогика (Философия на образованието).

Благоевград
15.08.2025 година

Рецензент:
проф. д-р Невена Филипова

REVIEW

of the submitted works for participation in the competition for the academic position of ASSOCIATE PROFESSOR, announced by South-West University “Neofit Rilski” in State Gazette, issue 34, dated April 22, 2025

Reviewer: Prof. Dr. Nevena Filipova

Candidate: Chief Assistant Dr. Mirela Nikolaeva Kyuchukova

Chief Assistant Dr. Mirela Nikolaeva Kyuchukova holds a Master’s degree in “Theology and Religion Teaching” (2009–2011), a Master’s degree in Chemistry from Sofia University “St. Kliment Ohridski” (1996–2001), and a post-graduate qualification as a teacher of Chemistry and Man and Nature from South-West University “Neofit Rilski” – Blagoevgrad (2019–2021). She earned her doctoral degree at the Faculty of Pedagogy, Department of Social Pedagogy, South-West University “Neofit Rilski” – Blagoevgrad. Since 2024, she has been a Chief Assistant Professor.

She teaches pedagogical courses such as: “Intercultural Interaction and Religion”; “Pedagogical Interaction in an Intercultural Environment”; “Philosophy of Education”; “Methods and Methodology of Pedagogical Research”; “Philosophy of Intercultural Education”; “Juvenology”; and “Pedagogical Prevention of Addictive Behaviour.”

From 2016 to 2022 she was a teacher of Religion in two schools in Blagoevgrad. Between 2009 and 2022 she directed the Orthodox Information Centre of the Nevrokop Holy Metropolis. She has also served as a specialist at the Prevention and Information Centre of the Municipal Council on Narcotic Substances – Blagoevgrad.

She participates in training programmes aimed at enhancing the competence of university lecturers who prepare teachers, including STEAM training. She is a member of the Union of Scientists – Blagoevgrad branch, and a team member in five projects. She has taken part in six international and three national conferences. She has supervised six diploma theses – three master’s and three bachelor’s.

Her awards include: “Personality of the Year – Blagoevgrad” in the category “Morality” (2015); “Woman of the Year – Blagoevgrad” (2016) for active social engagement; and the “Bearer of Enlightenment” award (2019).

Her publications include: one monograph; one book based on her doctoral dissertation; co-authorship of a textbook on Religion for grade 5; one article in a peer-reviewed journal; several articles and conference papers in non-refereed (reviewed) journals and collections, two of which are in press. She is proficient in Russian and English, and possesses strong communication skills as well as excellent organisational and leadership abilities.

The works of Chief Assistant Dr. Mirela Nikolaeva Kyuchukova will be analysed and evaluated in detail. Particular attention will be given to her monograph *Adult Learners: Personal Experience as an Educational Resource* and her book based on her doctoral thesis *Religious Worldview in Primary School*. The articles and conference papers will be discussed by their thematic areas.

The research problem addressed in the monograph is both relevant and contemporary. By tracing the role of personal experience among adult learners as a potential resource for learning and teaching in higher education, the author aims to analyse its dynamics as a didactic resource.

A philosophical method is adopted in the study—bringing together classical philosophical ideas and modern educational theories. This approach enables the creation of an interpretative framework for the characteristic under investigation—experience.

The formulated hypothesis concerns the role and significance of adult learners' personal experience in the context of a resource for learning and teaching in higher education.

The object, subject, aim, and tasks are oriented towards verifying the hypothesis, namely: to reveal the philosophical and educational concepts concerning adult learners and the potential opportunities of personal experience as a resource for learning and teaching.

Chapter One explores philosophical and educational ideas regarding adult learners. In a retrospective perspective, it traces the concept of adult learning in Antiquity—Ancient Greece, Ancient Rome, China, and India—with particular attention to the so-called “great triad” of Socrates, Plato, and Aristotle; as well as the humanistic ideas of the Renaissance (14th–16th centuries) and the so-called Modern Era (17th–19th centuries).

It presents the understanding of adult learners from the standpoint of epistemology, reviewing ideas associated with: rationalism; empiricism—John Locke, George Berkeley, John Dewey; positivism—Auguste Comte, Moritz Schlick, Rudolf Carnap. It also analyses contemporary educational concepts related to adult learners—humanistic ideas from Antiquity, through Erasmus of Rotterdam's notion of the absence of coercion in learning, to the modern-sounding ideas of Comenius, Rousseau, and Pestalozzi. The author draws on studies by Boul (2017), Demetriou (2018), Ivanov (2004), the psychologist Carl Rogers—who advocates creativity and the value of students' personal experience—and Abraham Maslow's idea of the “ideal college,” one without grades and credits, focused on lifelong learning of what the learner truly wishes to know (Maslow, 1971, p. 175).

Andragogical perspectives are presented in a historical context, from the emergence of the term andragogy through the works of authors such as Henschke (1998) and Savicevic (2008), who identify four stages in the development of adult education. Research by Bulgarian authors in this field (Gyurova; Bozhilova, 2023) is discussed, including the four main pillars for the development of human potential.

A special place in the work is devoted to the concept of lifelong learning—traced from Aristotle, through John Dewey, to Comenius. The author identifies the necessary resources for its implementation—material, human, environmental, and technological—and discusses their interaction in the learning process.

The work also comments on the ideas of various authors regarding learning: experience and reflection (David Kolb); transformative learning (Mezirow); social-emotional learning (Wilfred Bion); situated learning and the concept of collectivism as developed by George Siemens and Stephen Downes.

In Chapter Two, Kyuchukova attempts to define the concept of personal experience in adult learners through epistemological and educational frameworks. She refers to different philosophical schools and models for understanding adult learners: knowledge as innate—Descartes (rationalism); the relationship between experience and knowledge—John Locke (empiricism); scientifically verified knowledge—Auguste Comte (positivism); subjective construction of knowledge—Jean Piaget (constructivism); knowledge as a result of practical action and experience—John Dewey (pragmatism). A table is provided, summarising the various concepts and interpretations of key terms in educational theory. The author also comments on contemporary perspectives on personal experience as found in the works of Tomova, Gaston Pineau, Pierre Dominicé, Marie-Christine, and others.

Based on the analysis of these diverse conceptualisations, the author concludes that there is both depth and breadth in how different scholars understand personal experience.

Kyuchukova outlines the challenges faced by adult learners in relation to personal experience as a resource. She applies the “onion model” principle to represent these challenges as different layers: personal barriers; social barriers (family, work, community); and institutional barriers (university, state, and related policies). This is illustrated with a diagram.

She also points out specific individual barriers such as life experience, social experience, technological experience, and others.

Chapter Three is particularly significant in the study. It examines students' experience as a resource in the preparation of future teachers. A total of 204 students from all specialisations of the Faculty of Pedagogy, both full-time and part-time, participated in the survey. The author-designed questionnaire includes three sections aiming to: investigate the motives for choosing the specialisation; profile the experience of adult learners; and explore their perceptions of the role of experience in their education and professional realisation.

The summarised data are presented in corresponding charts.

The results of the second part of the questionnaire confirm the author's thesis that individuals entering the teaching profession possess diverse personal and social experiences, which require a flexible and individualised approach to their training.

The third part of the survey reveals that 59.6% of respondents wish to continue their education in the future, regardless of their age. These results support the thesis that the university for adult learners must be a dynamic, supportive, and adaptive educational environment, with personal experience serving as an essential source of knowledge and motivation.

The educational experience of pedagogy students is examined using the international SERU instrument, adapted to the Bulgarian context. Figures 6 and 7 present the core and additional modules of the SERU survey, while Figures 8 to 13 display the results graphically. The conclusions regarding the experience of adult learners in the Faculty of Pedagogy indicate satisfaction with the learning environment, a sense of being "accepted" in terms of gender, religion, ethnicity, and other characteristics, as well as enriched educational, academic, and technological experience.

The statistical analysis, supported by specialised software, makes it possible to trace the dynamics of educational experience across the first, second, third, and fourth years of study, according to selected indicators. The use of the ANOVA statistical method demonstrates significant differences between the courses in terms of educational experience and its dynamics. The results are presented in Tables 4, 5, 6, and 7, with Table 9 summarising the findings.

Kyuchukova rightly concludes that the results of the statistical analysis confirm her initial hypothesis—that there are significant differences between the courses, attesting to the dynamic nature of personal experience.

In Chapter Four, the author reflects on the concept of the university of the future. She traces the idea of the university from Antiquity through Modernity and Postmodernity, and analyses the notion of the "university of experience," Michael Knowles' theory, David Kolb's experiential learning model, and Jack Mezirow's transformative learning theory.

The contributions of Kyuchukova's work can be summarised as follows: addressing a problem of contemporary relevance; demonstrating in-depth knowledge of the subject matter, grounded in both national and international scholarship; skillfully interpreting the texts used, while revealing personal engagement and commitment; the ability to analyse ideas, concepts, and theoretical perspectives, highlighting what is essential and significant; and producing analyses that underscore the importance of experience in adult learning for achieving the aims of the study and verifying the proposed hypothesis.

The work *Religious Worldview in Primary School*, based on the defended doctoral dissertation, consists of an introduction, four chapters, a conclusion, findings, and references.

In outlining the motives for its development, the author highlights the topicality of the problem. The delineated subject, aim, objectives, and stages of the research reflect its logical structure and progression.

The formation of worldview notions in primary school is examined in Chapter Two, which addresses: the role of the scientific worldview and the conditions necessary for its development; the religious worldview, more specifically the Christian worldview, with its fundamental principles and characteristics; and the relationship between science and religion in explaining various aspects of the world from these two perspectives.

Special emphasis is placed on the role of both the religious and scientific worldviews in child development—particularly the significance of children’s lived experience and the application of the principle of “faith–life correlation” in determining the content of religious education. A worldview model is presented (Figure 3), referred to as the “worldview plane,” with two axes: a horizontal axis connected to the material, and a vertical axis connected to the spiritual.

Chapter Three, “The Role of Educational Content in the Formation of Worldview”, discusses the role of religious education in shaping worldview in accordance with the psychological and social characteristics of young pupils. Particular attention is given to the role of teacher qualifications and competences in religious education in the primary school context.

The most significant contribution, in my view, is found in Chapter Four. Here, a worldview model of religious education in primary school is proposed and empirically tested, presented through diagrams and tables. A survey conducted among 55 third-grade pupils (Appendix 2) provides insight into the acquisition of worldview notions by children. The methodology also includes a content analysis of the textbook Religion–Orthodoxy.

The merits of the work can be summarised as follows: the worldview model developed by Dr. Mirela Kyuchukova will be of practical benefit to teachers in the context of religious education; its testing demonstrates its applicability in enhancing teachers’ work in forming pupils’ understanding of various types of worldview—religious, scientific, philosophical, and everyday.

The remaining articles and conference papers are published in journals and conference proceedings. Publication 6.1, “Suggestion” and “Relaxation” in the Design of School Education”, published in *Pedagogy* (2024, co-authored), presents a review of the ideas of Georgi Lozanov and Israel Schwartz, illustrating the popularity of these two scholars among Bulgarian teachers in state schools.

Publications 7.2, 7.11, and 7.15 address religious education and include: an analysis of textbooks on Religion – Orthodoxy for the third grade; the use of digital tools in teaching; the social functions of religious education; and religious education in the context of innovative schools.

Publications 7.1, 7.3, 7.5, 7.7, 7.8, 7.10, and 7.14 relate to adult learners and discuss: the application of artificial intelligence in adult education; challenges faced by adult learners and strategies for overcoming them; municipal projects supporting adult education and partnerships with universities; the potential of adult education for self-understanding; the role of volunteer kitchens for the poor in fostering social participation; and the legal framework for educational mediation.

In Publication 7.6, Kyuchukova seeks to answer the question of what it means to be an unsuccessful student, presenting the methodology of the Bulgarian pedagogue Theodosii Teodosiev (“Teo”).

Publication 7.9 explores a new “social” interpretation of the educational work of Neofit Rilski. Publication 7.13 analyses pedagogical communication as a semiotic and postmodern category.

Publication 7.16 reflects on the centenary of the Church of the Dormition of the Blessed Virgin Mary in the village of Barakovo.

Critical Notes and Recommendations on the Submitted Works

Regarding the monograph *Adult Learners*:

The research could be expanded by creating a separate profile of adult learners according to age groups and examining the differences in the indicators of their experience characteristics.

Depending on the age group, different didactic approaches for working with adult learners could be defined.

Regarding the scientific output as a whole:

From the perspective of the Philosophy of Education, opportunities could be explored for studying ethical principles in the Bulgarian school system—an issue of current relevance.

There are no publications related to the study of philosophical elements in primary education. Foreign experience in this area could be examined.

In the book *Religious Worldview in Primary School*, the discussion on teaching religion in Bulgarian schools could be further developed.

Conclusion:

On the basis of the outlined merits and contributions in the scientific work, I recommend that the members of the academic committee vote to award the academic position of Associate Professor to Chief Assistant Dr. Mirela Nikolaeva Kyuchukova, in the professional field 1.2 Pedagogy (Philosophy of Education).

Blagoevgrad

15 August 2025

Reviewer: / Prof. Dr. Nevena Filipova /